

## ДОСВІД РОБОТИ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ СЛУЖБ ПІДТРИМКИ ДЛЯ ОСІБ, ПОСТРАЖДАЛИХ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ТА НАСИЛЬСТВА ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ (НА ПРИКЛАДІ МИКОЛАЇВСЬКОГО МІСЬКОГО ЦЕНТРУ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ)

*Тези аналізують практичний досвід роботи спеціалізованих служб підтримки осіб, постраждалих від домашнього насильства та насильства за ознакою статі, на прикладі Миколаївського міського центру соціальних служб. Спеціалізовані служби підтримки характеризуються інтегрованим підходом та міжвідомчою взаємодією. Особлива увага приділяється створенню безпечного середовища для постраждалих від насильства, забезпеченню їх захищеності та інтеграції у процес їх соціально-психологічної реабілітації.*

**Ключові слова:** домашнє насильство, насильство за ознакою статі, спеціалізовані служби, центр соціальних служб.

Домашнє насильство та насильство за ознакою статі в Україні є масштабним соціально-психологічним явищем, що охоплює різноманітні форми насильницької поведінки – фізичну, психологічну, сексуальну та економічну. Ці прояви становлять реальну загрозу для життя, здоров'я й гідності постраждалих, а також мають негативні наслідки для суспільства в цілому, адже впливають на добробут країни загалом.

За статистичними даними, кількість випадків насильства щороку невідомо зростає. Згідно з офіційною інформацією Кабінету Міністрів України, у 2023 році Національна поліція України зареєструвала понад 291 тисячу фактів домашнього насильства. Особливо тривожними є показники початку 2024 року – лише за перші два місяці 2024 року кількість кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством, зросла на 56% порівняно з аналогічним періодом 2023 року [8].

Ситуація на місцевому рівні також викликає занепокоєння. Так, у Миколаївській області протягом перших шести місяців року було зафіксовано близько п'яти тисяч випадків домашнього насильства. Такі дані озвучила директорка департаменту соціального захисту населення Миколаївської обласної військової адміністрації Оксана Єльчєва [9].

В умовах зростання кількості випадків домашнього насильства діяльність спеціалізованих служб підтримки постраждалих набуває особливої актуальності. Вона потребує системного аналізу з метою вдосконалення механізмів реагування, підвищення ефективності надання допомоги та забезпечення сталого функціонування відповідних сервісів.

Відповідно до законодавства України, взаємодія суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі, ґрунтується на принципах узгодженості дій, міжвідомчого співробітництва та оперативного реагування. До таких суб'єктів належать органи Національної поліції, служби у справах дітей, заклади охорони здоров'я, заклади освіти, органи соціального захисту населення, центри соціальних служб, уповноважені особи територіальних громад та інші. Усі вищезазначені установи зобов'язані забезпечувати своєчасне виявлення фактів насильства, документування, реєстрацію випадків насильства, оцінку ризиків і надання комплексної допомоги постраждалим. Особлива роль у цій системі належить центрам соціальних служб, які здійснюють соціальну оцінку потреб осіб, що постраждали, та розробляють індивідуальні плани їхнього супроводу. Центри координують надання соціальних послуг, організовують міждисциплінарну взаємодію, забезпечують підтримку постраждалих у складних життєвих обставинах, залучають психологів, юристів, соціальних педагогів та інших необхідних фахівців. Вони також виступають посередниками між постраждалими та іншими службами, сприяючи доступу до тимчасового притулку, медичної чи правової допомоги [4]. Таким чином, ефективність реагування на випадки насильства значною мірою залежить від налагодженої співпраці всіх суб'єктів та координаційної ролі центрів соціальних служб.

Миколаївський міський центр соціальних служб (ММЦСС) відіграє провідну роль у сфері запобігання та протидії домашньому насильству на території міста. Його діяльність спрямована на своєчасне виявлення випадків насильства, надання допомоги постраждалим особам та координацію дій між різними установами й

службами. У структурі центру функціонує мобільна бригада соціально-психологічної допомоги, яка реагує на повідомлення про випадки насильства та виїжджає на місце для надання екстреної підтримки. Також у складі ММЦСС діє денний центр, де постраждалі можуть отримати психологічну, соціальну, правову допомогу, а також скористатися консультаційними послугами фахівців. Окрему важливу функцію виконує притулок, він є безпечним місцем тимчасового перебування для осіб, які зазнали домашнього або гендерно зумовленого насильства й потребують захисту. Така багаторівнева структура дозволяє центру здійснювати комплексний підхід до роботи з постраждалими та забезпечувати їм необхідні умови для подолання кризи й повноцінної соціально-психологічної реабілітації.

За інформацією Миколаївського обласного центру соціальних служб на базі ММЦСС функціонує мобільна бригада соціально-психологічної допомоги, метою діяльності якої є надання допомоги постраждалим особам, зокрема у формі соціальних послуг, кризового та екстреного втручання, соціальної профілактики відповідно до їх потреб. Мобільна бригада реагує на повідомлення щодо вчинення домашнього насильства протягом однієї доби, інформує постраждалих про їх права, доступні соціальні та правові послуги, шляхи захисту й підтримки. Важливим напрямом її діяльності є також інформаційно-просвітницька робота серед мешканців міста, спрямована на підвищення рівня обізнаності громади щодо форм, видів та проявів насильства, його наслідків та на формування нульової толерантності до будь-яких проявів насильницької поведінки [5].

Денний центр соціально-психологічної підтримки постраждалих від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі було відкрито у 2021 році як структурний підрозділ Миколаївського міського центру соціальних служб. Його діяльність спрямована на надання фахової допомоги особам, які опинилися в ситуації насильства, шляхом створення безпечного простору для отримання необхідної підтримки. Центр має два функціональні простори: в одному з кабінетів постраждалі можуть отримати індивідуальні консультації психологів, фахівців із соціальної роботи, юристів та інших спеціалістів, які допомагають у подоланні наслідків насильства. Інша частина Центру призначена для проведення зустрічей груп взаємодопомоги, де постраждалі мають змогу спілкуватися, ділитися досвідом та підтримувати одне одного в безпечному середовищі [7]. Серед основних соціальних послуг, які надає Денний центр, екстрене (кризове) втручання, соціальне та психологічне консультування, інформування про права та можливості захисту, а також супровід у налагодженні зв'язків з іншими установами та організаціями. Центр виконує важливу функцію у системі захисту постраждалих, сприяючи їхній реінтеграції в суспільство та відновленню особистісної безпеки [2].

До структури Денного центру соціально-психологічної підтримки також входить спеціалізований центр «Барнакус», створений для роботи з дітьми, які стали постраждалими або свідками насильства. Основна мета діяльності цього центру полягає в забезпеченні безпечного та дружнього до дитини середовища для проведення слідчих (процесуальних) дій відповідно до вимог Кримінального процесуального кодексу України. Такий підхід дозволяє мінімізувати ризик повторної травматизації дитини під час допиту або інших процесуальних процедур. У центрі передбачена кімната очікування, де дитина разом із фахівцем із соціальної роботи може адаптуватися до простору, відпочити, а також отримати підтримку. Паралельно соціальний працівник проводить оцінку потреб дитини та її родини. Допит відбувається в окремій кімнаті, де з дитиною присутній лише психолог, який ставить запитання у формі, адаптованій до вікових та емоційних особливостей дитини. Для цього психолог використовує спеціальні інструменти, зокрема анатомічні ляльки, олівці, пластилін, які допомагають дитині в ігровій формі описати, що з нею сталося [1]. Центр «Барнакус» є важливим елементом системи захисту прав дитини, який дозволяє проводити правові процедури з урахуванням найкращих інтересів дитини.

Притулок для осіб, які постраждали від домашнього та/або гендерно зумовленого насильства, розпочав свою роботу в Миколаєві у 2024 році та став важливим елементом системи захисту постраждалих. Шелтер створено як безпечне тимчасове місце перебування, де люди, які пережили насильство, можуть відновити почуття безпеки та отримати всебічну підтримку. У притулку забезпечено всі необхідні умови для комфортного проживання: зручні спальні місця, ванні кімнати, кухня, пральня та сушильна техніка, а також ігрова кімната для дітей, що дозволяє забезпечити не лише базові побутові потреби, а й психологічний комфорт [6]. Крім того, мешканці притулку мають доступ до комплексу соціальних послуг, серед яких – психологічне консультування, інформування про права та можливості, переправлення до інших спеціалізованих установ, а також екстрене та кризове втручання. Завдяки мультидисциплінарному підходу, притулок сприяє стабілізації емоційного стану постраждалих та підтримує їх у подоланні наслідків пережитого насильства, спрямовуючи зусилля на повернення до самостійного, безпечного життя [3].

Домашнє та насильство за ознакою статі в Україні залишається серйозною соціальною проблемою, яка потребує всебічної та скоординованої відповіді на державному та місцевому рівнях. Досвід Миколаївського міського центру соціальних служб свідчить про важливість комплексного підходу до підтримки постраждалих: від оперативного реагування мобільних бригад до надання довгострокової психологічної, соціальної та правової допомоги в денних центрах та притулках. Особливе значення має міжвідомча взаємодія та мультидисциплінарна співпраця фахівців, що дозволяє не лише ефективно реагувати на

випадки насильства, а й сприяти реінтеграції постраждалих у безпечне соціальне середовище. Подальше вдосконалення цієї системи, зокрема шляхом підвищення обізнаності населення, зміцнення матеріально-технічної бази закладів та розширення доступу до послуг, є ключовим чинником у протидії насильству та захисті прав людини в Україні.

### References

1. HealthRight International. (n.d.). *HealthRight dopomahaie perezhyvshym nasylstvo otrymaty zakhyst ta pidtrymku* [HealthRight helps survivors of violence receive protection and support]. Retrieved from: <https://www.healthright.org.ua/news-by-hr/healthright-334/> [in Ukrainian]
2. Kabinet Ministriv Ukrainy. (2019). *Pro zatverdzhennia Derzhavnoi sotsialnoi prohramy zapobihannia ta protydii domashnomu nasylstvu ta nasylstvu za znakoii stati na period do 2023 roku* [On approval of the State Social Program for Prevention and Counteraction to Domestic Violence and Gender-Based Violence for the Period Until 2023] (Postanova № 824). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/824-2019-%D0%BF#Text> [in Ukrainian]
3. Kabinet Ministriv Ukrainy. (2018). *Pro zatverdzhennia Poriadku vzaiemodii subiektiv, shcho zdiisniuiut zakhody u sferi zapobihannia ta protydii domashnomu nasylstvu i/abo nasylstvu za znakoii stati* [On approval of the Procedure for Interaction of Entities Implementing Measures in the Field of Prevention and Counteraction to Domestic and/or Gender-Based Violence] (Postanova № 655). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/655-2018-%D0%BF#Text> [in Ukrainian]
4. Kabinet Ministriv Ukrainy. (2018). *Pro zatverdzhennia Typovoho polozhennia pro mobilnu bryhadu sotsialno-psykholohichnoi dopomohy osobam, yaki postrazhdaly vid domashnoho nasylstva ta/abo nasylstva za znakoii stati* [On approval of the Model Provision on the Mobile Team of Social and Psychological Assistance to Persons Affected by Domestic and/or Gender-Based Violence] (Postanova № 658). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#Text> [in Ukrainian]
5. Mobilna bryhada sotsialno-psykholohichnoi dopomohy [Mobile team of social and psychological assistance]. (n.d.). Retrieved from: [http://ocss.mk.ua/mobilna\\_brigada\\_sotsialno\\_psihologichnoji\\_dopomogi](http://ocss.mk.ua/mobilna_brigada_sotsialno_psihologichnoji_dopomogi) [in Ukrainian]
6. Saspilne Mykolaiv. (2024). *Ubezpechyty zhyttia i zdorovia: u Mykolaievi vidkryly prytulok dlia liudei, yaki perezhyly nasylstvo* [To ensure life and health: a shelter was opened in Mykolaiv for people who have experienced violence]. Retrieved from: <https://suspilne.media/mykolaiv/718540-ubezpeciti-zitta-i-zdorova-u-mikolaevi-vidkrili-pritulo-k-dla-ludej-aki-perezili-nasilstvo/> [in Ukrainian]
7. UNFPA Ukraine. (2023). *U Mykolaievi vidkryvsia dennyi tsentr sotsialno-psykholohichnoi pidtrymky postrazhdalikh vid nasylstva* [A day center for social and psychological support of victims of violence was opened in Mykolaiv]. Retrieved from: <https://ukraine.unfpa.org/uk/news> [in Ukrainian]
8. Velychko, V. (2024). *Kilkist vypadkiv domashnoho nasylstva zrosla na 20% – MVS ta parlament pratsiuiut nad posylenniam vidpovidalnosti* [The number of domestic violence cases increased by 20% – the Ministry of Internal Affairs and the Parliament are working on strengthening responsibility]. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/news/kilkist-vypadkiv-domashnoho-nasylstva-zrosla-na-20-mvs-ta-parlament-pratsiuiut-nad-posylenniam-vidpovidalnosti> [in Ukrainian]
9. Yatsenko, O. (2024). *Domashnie nasylstvo na Mykolaivshchyni: statystyka ta detali* [Domestic violence in Mykolaiv region: statistics and details]. Retrieved from: <https://nikvesti.com/news/incidents/293812-domashnie-nasylstvo-na-mykolaivshchyni-statystyka-ta-detalii> [in Ukrainian]

DOI 10.34132.mspc2025.01.08.29

Olena Faichuk  
Yelyzaveta Titova

### THE EXPERIENCE OF SPECIALISED SUPPORT SERVICES FOR VICTIMS OF DOMESTIC AND GENDER-BASED VIOLENCE (BASED ON THE EXAMPLE OF THE MYKOLAIV CITY CENTRE OF SOCIAL SERVICES)

The thesis analyses the practical experience of specialised support services for survivors of domestic and gender-based violence on the example of the Mykolaiv City Centre for Social Services. Specialised support services are characterised by an integrated approach and interagency cooperation. Particular attention is paid to creating a safe environment for victims of violence, ensuring their protection and integration into the process of their social and psychological rehabilitation.

**Keywords:** domestic violence, gender-based violence, specialised services, centre of social services.

Відомості про автора / Information about the Author

Олена Файчук, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи, педагогіки і логопедії, Навчально-наукового медичного інституту, Чорноморського національного університету імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна. E-mail: e.l.fajchuk@ukr.net, orcid: <https://orcid.org/0000-0001-8889-0455>.

Olena Faichuk, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Social Work, Pedagogy and Speech Therapy of the Educational and Scientific Medical Institute of the Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine. E-mail: e.l.fajchuk@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0001-8889-0455>.

Єлизавета Тітова, магістр спеціальності «Соціальна робота» кафедри соціальної роботи, педагогіки і логопедії, Навчально-наукового медичного інституту, Чорноморського національного університету імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна. E-mail: et71149@gmail.com, orcid: <https://orcid.org/0009-0007-3378-6045>

Yelyzaveta Titova, Master of Social Work, Department of Social Work, Pedagogy and Speech Therapy, Educational and Research Medical Institute, Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine. E-mail: et71149@gmail.com, orcid: <https://orcid.org/0009-0007-3378-6045>

© О. Файчук, Є. Тітова  
29.05.2025.

*Стаття отримана редакцією*

